כיתה י' | תנ"ך | שיעור 6 מתוך 6 | 45 דק' | בראשית כט, א-לה

ממלכתי: סיפורי האבות בספר בראשית נלמדים בחטיבה העליונה בלימודי התנ"ך (קריאה צמודה, ניתוח ספרותי ועיון ערכי); יש לבדוק מול תכנית הבגרות העדכנית ובחירת בית הספר. חמ"ד: לימוד חומש עם פרשנים (רש"י, רמב"ן, אבן עזרא, ספורנו, רד"ק ומדרש); הפרשנות מסומנת כפרשנות. יש לבדוק מול התכנון השנתי של בית הספר.

יעקב בבית לבן: "ולמה רמיתני"

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יתארו את המפגש בבאר, את ההסכם בין יעקב ללבן, את החלפת הכלות ואת לידת בני לאה (כט)
- התלמידים ינתחו את הקשר בין "וְלָמָּה רִמִּיתָנִי" ו"לָתֵת הַצָּעִירָה, לִפְנֵי הַבְּכִירָה" (כט, כה-כו) לבין מעשה הברכות בפרק כז, בעזרת המדרש
- התלמידים ידונו בדמותה של לאה ובשמות בניה (כט, לא-לה) לפי רש"י ורמב"ן

❓ השאלה הגדולה של השיעור

האם יעקב מקבל "מידה כנגד מידה"? ומה עובר על מי שנפגע בסיפור, לאה, שאיש לא שאל אותה?

יעקב, שהתחזה לבכור לפני אביו העיוור, מגלה בבוקר שרימו אותו, ולבן עונה לו: "לֹא־יֵעָשֶׂה כֵן בִּמְקוֹמֵנוּ – לָתֵת הַצָּעִירָה, לִפְנֵי הַבְּכִירָה" (כט, כו).

🧪 פתיחה

על הלוח שני משפטים, בלי מקור: "בָּא אָחִיךָ בְּמִרְמָה" ו"וְלָמָּה רִמִּיתָנִי". שואלים: מי אומר כל משפט, ולמי? אחרי ניחושים מגלים: הראשון אומר יצחק לעשו (כז, לה), השני אומר יעקב ללבן (כט, כה). השיעור יבדוק את הקשר.

📖 הסבר למורה

הבאר (א-יד): סצנת מפגש ליד באר, כמו העבד ורבקה בפרק כד, אבל הפוכה: אז הגיע עבד עם גמלים ומתנות, ועכשיו מגיע יעקב לבדו, בידיים ריקות. הרועים אומרים "לֹא נוּכַל" להסיר את האבן עד שיתאספו כל העדרים (ח), ויעקב "וַיָּגֶל אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר" לבדו (י). הפסוק חוזר שלוש פעמים על "לָבָן אֲחִי אִמּוֹ": יעקב רואה בעיני רבקה. לבן מקבל אותו בחום: "אַךְ עַצְמִי וּבְשָׂרִי אָתָּה" (יד).

ההסכם (טו-כ): לבן מציע שכר, ויעקב מבקש את רחל "בִּתְּךָ, הַקְּטַנָּה" (יח), בדיוק כדי למנוע ספק. הפסוק היפה בפרק: "וַיִּהְיוּ בְעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים, בְּאַהֲבָתוֹ אֹתָהּ" (כ).

המרמה (כא-ל): בערב לבן מביא את לאה במקום רחל, ו"וַיְהִי בַבֹּקֶר, וְהִנֵּה־הִוא לֵאָה" (כה). יעקב מאשים: "וְלָמָּה רִמִּיתָנִי", השורש ר-מ-ה שבו תיאר יצחק את מעשה יעקב (כז, לה). תשובת לבן מכוונת: "הַצָּעִירָה,

לִפְנֵי הַבְּכִירָה", כמו יעקב הצעיר שבא לפני עשו הבכור. בחושך, כמו אצל אביו העיוור, אי אפשר להבחין. הכתוב לא אומר "מידה כנגד מידה", אבל הלשון מזמינה את ההשוואה.

לאה ובניה (לא-לה): "וַיַּרְא ה' כִּי־שְׂנוּאָה לֵאָה" (לא). שמות הבנים מספרים את רגשותיה: ראובן ("כִּי עַתָּה, יֶאֱהָבַנִי אִישִׁי"), שמעון ("כִּי־שָׁמַע ה' כִּי־שְׂנוּאָה אָנֹכִי"), לוי ("יִלָּוֶה אִישִׁי אֵלָי"), ועד יהודה: "הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת־ה'" (לה). מתלונה ומשאלה להודיה.

📜 הפסוקים (מכון ממרא, נוסח מנוקד)

בראשית פרק כט, פסוקים א-לה

(א) וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב, רַגְלָיו; וַיֵּלֶךְ, אַרְצָה בְּנֵי־קֶדֶם.

(ב) וַיַּרְא וְהִנֵּה בְאֵר בַּשָּׂדֶה, וְהִנֵּה־שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדְרֵי־צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ – כִּי מִן־הַבְּאֵר הַהִוא, יַשְׁקוּ הָעֲדָרִים; וְהָאֶבֶן גְּדֹלָה, עַל־פִּי הַבְּאֵר.

(ג) וְנֶאֶסְפוּ־שָׁמָּה כָּל־הָעֲדָרִים, וְגָלְלוּ אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר, וְהִשְׁקוּ, אֶת־הַצֹּאן; וְהֵשִׁיבוּ אֶת־הָאֶבֶן עַל־פִּי הַבְּאֵר, לִמְקֹמָהּ.

(ד) וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב, אַחַי מֵאַיִן אַתֶּם; וַיֹּאמְרוּ, מֵחָרָן אֲנָחְנוּ.

(ה) וַיֹּאמֶר לָהֶם, הַיְדַעְתֶּם אֶת־לָבָן בֶּן־נָחוֹר; וַיֹּאמְרוּ, יָדָעְנוּ.

(ו) וַיֹּאמֶר לָהֶם, הֲשָׁלוֹם לוֹ; וַיֹּאמְרוּ שָׁלוֹם – וְהִנֵּה רָחֵל בִּתּוֹ, בָּאָה עִם־הַצֹּאן.

(ז) וַיֹּאמֶר, הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל – לֹא־עֵת, הֵאָסֵף הַמִּקְנֶה; הַשְׁקוּ הַצֹּאן, וּלְכוּ רְעוּ.

(ח) וַיֹּאמְרוּ, לֹא נוּכַל, עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל־הָעֲדָרִים, וְגָלְלוּ אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר; וְהִשְׁקִינוּ, הַצֹּאן.

(ט) עוֹדֶנּוּ, מְדַבֵּר עִמָּם; וְרָחֵל בָּאָה, עִם־הַצֹּאן אֲשֶׁר לְאָבִיהָ – כִּי רֹעָה, הִוא.

(י) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת־רָחֵל, בַּת־לָבָן אֲחִי אִמּוֹ, וְאֶת־צֹאן לָבָן, אֲחִי אִמּוֹ; וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב, וַיָּגֶל אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר, וַיַּשְׁקְ, אֶת־צֹאן לָבָן אֲחִי אִמּוֹ.

(יא) וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב, לְרָחֵל; וַיִּשָּׂא אֶת־קֹלוֹ, וַיֵּבְךְּ.

(יב) וַיַּגֶּד יַעֲקֹב לְרָחֵל, כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא, וְכִי בֶן־רִבְקָה, הוּא; וַתָּרָץ, וַתַּגֶּד לְאָבִיהָ.

(יג) וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ לָבָן אֶת־שֵׁמַע יַעֲקֹב בֶּן־אֲחֹתוֹ, וַיָּרָץ לִקְרָאתוֹ וַיְחַבֵּק־לוֹ וַיְנַשֵּׁק־לוֹ, וַיְבִיאֵהוּ, אֶל־בֵּיתוֹ; וַיְסַפֵּר לְלָבָן, אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה.

(יד) וַיֹּאמֶר לוֹ לָבָן, אַךְ עַצְמִי וּבְשָׂרִי אָתָּה; וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ, חֹדֶשׁ יָמִים.

(טו) וַיֹּאמֶר לָבָן, לְיַעֲקֹב, הֲכִי־אָחִי אַתָּה, וַעֲבַדְתַּנִי חִנָּם; הַגִּידָה לִי, מַה־מַּשְׂכֻּרְתֶּךָ.

(טז) וּלְלָבָן, שְׁתֵּי בָנוֹת: שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאָה, וְשֵׁם הַקְּטַנָּה רָחֵל.

(יז) וְעֵינֵי לֵאָה, רַכּוֹת; וְרָחֵל, הָיְתָה, יְפַת־תֹּאַר, וִיפַת מַרְאֶה.

(יח) וַיֶּאֱהַב יַעֲקֹב, אֶת־רָחֵל; וַיֹּאמֶר, אֶעֱבָדְךָ שֶׁבַע שָׁנִים, בְּרָחֵל בִּתְּךָ, הַקְּטַנָּה.

(יט) וַיֹּאמֶר לָבָן, טוֹב תִּתִּי אֹתָהּ לָךְ, מִתִּתִּי אֹתָהּ, לְאִישׁ אַחֵר; שְׁבָה, עִמָּדִי.

(כ) וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרָחֵל, שֶׁבַע שָׁנִים; וַיִּהְיוּ בְעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים, בְּאַהֲבָתוֹ אֹתָהּ.

(כא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבָן הָבָה אֶת־אִשְׁתִּי, כִּי מָלְאוּ יָמָי; וְאָבוֹאָה, אֵלֶיהָ.

(כב) וַיֶּאֱסֹף לָבָן אֶת־כָּל־אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם, וַיַּעַשׂ מִשְׁתֶּה.

(כג) וַיְהִי בָּעֶרֶב – וַיִּקַּח אֶת־לֵאָה בִתּוֹ, וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו; וַיָּבֹא, אֵלֶיהָ.

(כד) וַיִּתֵּן לָבָן לָהּ, אֶת־זִלְפָּה שִׁפְחָתוֹ – לְלֵאָה בִתּוֹ, שִׁפְחָה.

(כה) וַיְהִי בַבֹּקֶר, וְהִנֵּה־הִוא לֵאָה; וַיֹּאמֶר אֶל־לָבָן, מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי – הֲלֹא בְרָחֵל עָבַדְתִּי עִמָּךְ, וְלָמָּה רִמִּיתָנִי.

(כו) וַיֹּאמֶר לָבָן, לֹא־יֵעָשֶׂה כֵן בִּמְקוֹמֵנוּ – לָתֵת הַצָּעִירָה, לִפְנֵי הַבְּכִירָה.

(כז) מַלֵּא, שְׁבֻעַ זֹאת; וְנִתְּנָה לְךָ גַּם־אֶת־זֹאת, בַּעֲבֹדָה אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי, עוֹד, שֶׁבַע־שָׁנִים אֲחֵרוֹת.

(כח) וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֵּן, וַיְמַלֵּא שְׁבֻעַ זֹאת; וַיִּתֶּן־לוֹ אֶת־רָחֵל בִּתּוֹ, לוֹ לְאִשָּׁה.

(כט) וַיִּתֵּן לָבָן לְרָחֵל בִּתּוֹ, אֶת־בִּלְהָה שִׁפְחָתוֹ – לָהּ, לְשִׁפְחָה.

(ל) וַיָּבֹא גַם אֶל־רָחֵל, וַיֶּאֱהַב גַּם־אֶת־רָחֵל מִלֵּאָה; וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ, עוֹד שֶׁבַע־שָׁנִים אֲחֵרוֹת.

(לא) וַיַּרְא ה' כִּי־שְׂנוּאָה לֵאָה, וַיִּפְתַּח אֶת־רַחְמָהּ; וְרָחֵל, עֲקָרָה.

(לב) וַתַּהַר לֵאָה וַתֵּלֶד בֵּן, וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן: כִּי אָמְרָה, כִּי־רָאָה ה' בְּעָנְיִי – כִּי עַתָּה, יֶאֱהָבַנִי אִישִׁי.

(לג) וַתַּהַר עוֹד, וַתֵּלֶד בֵּן, וַתֹּאמֶר כִּי־שָׁמַע ה' כִּי־שְׂנוּאָה אָנֹכִי, וַיִּתֶּן־לִי גַּם־אֶת־זֶה; וַתִּקְרָא שְׁמוֹ, שִׁמְעוֹן.

(לד) וַתַּהַר עוֹד, וַתֵּלֶד בֵּן, וַתֹּאמֶר עַתָּה הַפַּעַם יִלָּוֶה אִישִׁי אֵלַי, כִּי־יָלַדְתִּי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים; עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ, לֵוִי.

(לה) וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן, וַתֹּאמֶר הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת־ה' – עַל־כֵּן קָרְאָה שְׁמוֹ, יְהוּדָה; וַתַּעֲמֹד, מִלֶּדֶת.

שם ה' מובא בכתיב ה'. הפרק המלא בקישור למטה.

⚖️ כתוב / מפרשים

בצד אחד מה שכתוב בפסוק, ובצד השני פירוש. הפירוש הוא דרך אחת להבין, לא חלק מהפסוק.

📜 **כתוב:** "וַיְהִי בַבֹּקֶר, וְהִנֵּה־הִוא לֵאָה" (בראשית כט, כה)

💭 **מפרשים:** רש"י: "אֲבָל בַּלַּיְלָה לֹא הָיְתָה לֵאָה, לְפִי שֶׁמָּסַר יַעֲקֹב סִימָנִים לְרָחֵל", ורחל מסרה אותם לאחותה כדי שלא תתבייש: "עַכְשָׁו תִּכָּלֵם אֲחוֹתִי". המדרש (בראשית רבה ע, יט) שם בפי לאה תשובה חריפה ליעקב: "לֹא כָךְ הָיָה צוֹוֵחַ לָךְ אָבוּךְ, עֵשָׂו, וְאַתְּ עָנֵי לֵיהּ", כלומר: גם אתה ענית לאביך בשם אחיך.

📜 **כתוב:** "וְעֵינֵי לֵאָה, רַכּוֹת" (בראשית כט, יז)

💭 **מפרשים:** רש"י: "שֶׁהָיְתָה סְבוּרָה לַעֲלוֹת בְּגוֹרָלוֹ שֶׁל עֵשָׂו וּבוֹכָה", כי אמרו "הַגְּדוֹלָה לַגָּדוֹל וְהַקְּטַנָּה לַקָּטָן". אבן עזרא: "רכות. כמשמעו", כלומר תיאור פשוט של מראה העיניים.

📜 **כתוב:** "וַיַּרְא ה' כִּי־שְׂנוּאָה לֵאָה" (בראשית כט, לא)

💭 **מפרשים:** רמב"ן: "לֵאָה רִמְּתָה בַּאֲחוֹתָהּ גַּם בְּיַעֲקֹב", ולכן יעקב שנא אותה; "וְהָאֱלֹהִים יוֹדֵעַ כִּי לְהִנָּשֵׂא אֶל הַצַּדִּיק עָשְׂתָה כֵן, וְרִחֵם עָלֶיהָ".

📜 **כתוב:** "הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת־ה'" (בראשית כט, לה)

💭 **מפרשים:** רש"י: "שֶׁנָּטַלְתִּי יוֹתֵר מֵחֶלְקִי, מֵעַתָּה יֵשׁ לִי לְהוֹדוֹת".

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: תנ"ך (או דף הפסוקים מהעמוד הזה), מצגת, דף עבודה, לוח

1. פתיחה: "מי אמר למי?" (4 דקות)
2. הבאר והפגישה (א-יד), והשוואה קצרה לפרק כד (8 דקות)
3. ההסכם (טו-כ): "כימים אחדים באהבתו אתה" (6 דקות)
4. המרמה (כא-ל): טבלת השוואה לפרק כז והמדרש (12 דקות)
5. לאה ובניה (לא-לה) עם רש"י ורמב"ן (8 דקות)
6. דיון ערכי וכרטיס יציאה (7 דקות)

💬 שאלות לדיון

הבנה (מה כתוב?)

1. מה עשה יעקב ליד הבאר, ומה היה מיוחד במעשה (ח-י)?
2. כמה שנים עבד יעקב בעבור רחל, ואיך הרגיש אותן (כ, כז-ל)?

פרשנות (מה זה אומר?)

1. מה הקשר בין "לָתֵת הַצָּעִירָה, לִפְנֵי הַבְּכִירָה" לבין פרק כז? האם לבן מתכוון לרמוז?
2. השוו בין רש"י לרמב"ן על לאה: האם לאה שותפה למרמה או קורבן שלה?

הערכה (מה דעתי?)

1. האם "מידה כנגד מידה" היא דרך הוגנת להבין את מה שקרה ליעקב? נמקו.
2. איך יכולה לאה לעבור מ"כִּי־שְׂנוּאָה אָנֹכִי" ל"הַפַּעַם אוֹדֶה"? מה אפשר ללמוד מזה על התמודדות עם דחייה?

🏁 סיכום השיעור

בבית לבן יעקב פוגש את עצמו: מי שבא לפני הבכור במרמה מקבל את הבכירה במקום הצעירה. אבל הפרק אינו רק עונש: הוא מספר על אהבה ("כְּיָמִים אֲחָדִים"), על רחל ולאה, ועל לאה שבונה מן הכאב הודיה, "הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת־ה'", ומולידה את יהודה.

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד משלים על פתק: "משפט אחד שהייתי אומר ללאה בבוקר שאחרי, ולמה."

🧭 התאמה לפי זרם

השיעור מתאים לשני הזרמים. ההבדל בדגשים:

ממלכתי

- קריאה ספרותית: השורש ר-מ-ה, ההיפוך צעירה/בכירה, וחושך ועיוורון כמוטיב בין פרק כז לכט.
- השוואת סצנות המפגש בבאר (כד וכט): דמיון והיפוך.
- דמויות הנשים: רחל ולאה כדמויות עם רגשות וקול (שמות הבנים), ולא רק כחלק מעסקה בין גברים.
- דיון פתוח: הונאה ואמון, הסכמים והפרתם, ותחושת "צדק פואטי".

ממלכתי-דתי (חמ"ד)

- מדרש בראשית רבה (ע, יט): תשובת לאה ליעקב, וחשבון הנפש של יעקב על מעשה הברכות.
- רש"י (כט, כה) על הסימנים שמסרה רחל לאחותה: מידת הוויתור והרגישות לבושת הזולת.
- רמב"ן (כט, לא) על לאה, ורחמי ה' על הנשנאת; רש"י (כט, יז) על "עיני לאה רכות".
- מידות: הכרת הטוב, "הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת־ה'" ורש"י שם ("שֶׁנָּטַלְתִּי יוֹתֵר מֵחֶלְקִי"); לפי חז"ל (ברכות ז ע"ב, בניסוח שלנו) לאה היא הראשונה שהודתה לה'; יהודה כשם של הודיה.

💡 הערות למורה

הפרק עוסק בנישואים ובהחלפת כלות; מספיק לדבר על "הכלה שהוחלפה" ולהתמקד בשאלות המוסריות והספרותיות, בלי להרחיב בפרטים. המשך הסיפור (ל-לא, רחל ולאה ובריחת יעקב) אינו ביחידה הזאת; אפשר להפנות אליו לקריאה עצמית. למתקשים: דף עם תמיכה.

📝 בדף העבודה

השוואת סצנות הבאר, טבלת "מרמה כנגד מרמה" בין פרק כז לכט, רש"י, רמב"ן והמדרש על לאה, שמות בני לאה, שאלה בסגנון בגרות ומחוון בעמוד השני. יש גם גרסה עם תמיכה.

מקורות

- בראשית כט (מכון ממרא)
- בראשית כז (מכון ממרא)
- רש"י על בראשית כט (ספריא)
- רמב"ן על בראשית כט, לא (ספריא)
- אבן עזרא על בראשית כט, יז (ספריא)
- בראשית רבה ע, יט (ספריא)

מחוון: יעקב בבית לבן: "ולמה רמיתני"

1. דמיון: מפגש ליד באר עם בת המשפחה, השקאת הצאן, ריצה הביתה וקבלת פנים של לבן. הבדל: העבד בא עם גמלים ומתנות והנערה משקה אותו; יעקב בא לבדו ובידיים ריקות, והוא שמשקה (מגולל את האבן).
2. הרועים: "לֹא נוּכַל, עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל־הָעֲדָרִים". יעקב "וַיָּגֶל אֶת־הָאֶבֶן" לבדו: כוח, יוזמה והתלהבות כשראה את רחל.
3. כז: יעקב מרמה את יצחק / כט: לבן (ולאה) מרמים את יעקב. כז: הצעיר (יעקב) בא במקום הבכור (עשו) / כט: הבכירה (לאה) באה במקום הצעירה (רחל). כז: יצחק עיוור / כט: חושך, "וַיְהִי בָעֶרֶב". כז: "בְּמִרְמָה" (לה) / כט: "רִמִּיתָנִי" (כה).
4. לאה: "לֹא כָךְ הָיָה צוֹוֵחַ לָךְ אֲבוּךְ, עֵשָׂו, וְאַתְּ עָנֵי לֵיהּ": אביך קרא לך "עשו" ואתה ענית לו; גם אתה רימית.
5. ראובן: "כִּי־רָאָה ה׳ בְּעָנְיִי – כִּי עַתָּה, יֶאֱהָבַנִי אִישִׁי". שמעון: "כִּי־שָׁמַע ה׳ כִּי־שְׂנוּאָה אָנֹכִי". לוי: "יִלָּוֶה אִישִׁי אֵלַי". יהודה: "הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת־ה׳". שינוי: משאלה לאהבת הבעל ותחושת דחייה אל הודיה לה׳, בלי לבקש דבר.
6. תשובה טובה: הסבר הטענה; ראיות: "רִמִּיתָנִי" מול "בְּמִרְמָה", "הַצָּעִירָה, לִפְנֵי הַבְּכִירָה" מול יעקב הצעיר לפני עשו, חושך מול עיוורון; המדרש (בראשית רבה ע, יט); קריאה נוספת: סיפור של אהבה, ולאה כקורבן שמצאה הודיה (רמב"ן: ה׳ ריחם עליה), או רש"י על חסד רחל; מסקנה. ניקוד מוצע: הסבר 3, שלוש ראיות × 3, מדרש 3, קריאה נוספת 3, מסקנה 2.

פרשנות מסומנת כפרשנות (רש"י, רמב"ן, אבן עזרא ובראשית רבה מתוך ספריא). נוסח הפסוקים ממכון ממרא; שם ה׳ מובא בכתיב ה׳. ממלכתי: סיפורי האבות בספר בראשית נלמדים בחטיבה העליונה בלימודי התנ"ך (קריאה צמודה, ניתוח ספרותי ועיון ערכי); יש לבדוק מול תכנית הבגרות העדכנית ובחירת בית הספר. חמ"ד: לימוד חומש עם פרשנים (רש"י, רמב"ן, אבן עזרא, ספורנו, רד"ק ומדרש); הפרשנות מסומנת כפרשנות. יש לבדוק מול התכנון השנתי של בית הספר.